

Egy újszerű műszaki forrástájékoztató kézikönyv

A műszaki fejlesztéshez szükséges információk
forrásai és megszerzési módja. Összeáll.:
Jávorka Edit, Svéd András, Szabó László.
Bp. OMIKK. 1984. 402 p.
/Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság/

Az elmúlt harminc évben hazánkban több átfogó kézikönyv, bibliográfia vizsgálta a tudományos és műszaki tájékoztatás forrásait. Elsőként említhetjük KŐHALMI Béla összefoglalóját [1], amely szakterületenként, fontosabb intézmények, könyvtárak szerint és azok szolgáltatásai alapján tárta fel a tájékozódás lehetőségeit.

Talán a legtöbbet forgatott mű a témában a tömören „SZENTMIHÁLYI-VÉRTESY”-nek emlegetett bibliográfia [2]. A példás rendszerezettséggel, analitikus bibliográfiai leírásokkal, az egyes tudományágak irodalmának retrospektív feltárásával – és nem utolsó sorban a lelőhelyek feltüntetésével – nagy segítséget nyújtott és nyújt ma is a tudományterületek művelőinek, bibliográfusoknak, olvasóknak. A bibliográfiai kalauz használata azonban korlátozott: az anyaggyűjtés 1960 elején fejeződött be.

Néhány éve pedig Szabó Sándor állította össze a természettudományok és részben a műszaki tudományok hazánkban fellelhető kézikönyveinek, referáló és indexelő műveinek jegyzékét [3], elsősorban abból a célból, hogy elősegítse a nagyobb könyvtárak, információs intézmények referenz állományának kialakítását, de természetesen a felhasználó tájékoztatása érdekében is.

E művek közös jellemzője, hogy anyaggyűjtésükkel mondhatni „egyetemes”, „össztársadalmi” tájékoztatói igényt kívántak kielégíteni, egyaránt szolgálva a tudományok művelőit, a mérnöktársadalom egészét, az információs intézmények és szakkönyvtárak referenz munkatársait, de a felhasználókat és az olvasókat is. Szaknyelven: a tudományos élet általános, egyetemes bibliográfiáját alkották meg.

Az elmúlt évtizedekben azonban a tudományterületre vagy szakterületre orientált információs rendszerek szolgáltatásai mellett egyre jobban előretörték – hazánkban is – a specializált, egyes problémára, feladatra, „felhasználó”-ra orientált információs szolgáltatások. Egy ilyen feladatra és felhasználóra orientált, nevezetesen a műszaki fejlesztést célzó és a K+F szakembereit szolgáló információs kiadvány látott napvilágot 1984-ben, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság kezdeményezésére.

re és szorgalmazására, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár közreműködésével.

Már a mű születésének indítéka is rendhagyó: lényegében egy OMFB témabizottság – a fejlesztésben érdekelt szakterületek képviselői – láttak hozzá az elvégzendő feladatokhoz szükséges források áttekintéséhez [4]. A lehetséges tájékoztató források minősége és mennyisége érlelték az eredeti számbavételi szándékot hasznos könyvvé. A könyvvé érlelés folyamatában már az információs szakemberek és könyvtárosok is ott bábáskodtak.

A fejlett tájékoztatói rendszerek jellemzője, hogy bővítették tevékenységüket és létrejöttek az ún. forrás-tájékoztató központok (referral centre). Ezek lényege, hogy a központ eligazítja a felhasználót a lehetséges, és a felhasználó számára szükséges információforrások – a különböző információt előállító, közvetítő, tároló, szolgáltató, forgalmazó stb. intézmények között. Az információforrásokat rendelkezésre bocsátó intézmények nem szükségszerűen könyvtárak, hanem lehetnek pl. adatbázisokat és adatbankokat szolgáltató intézmények, tanácsadó irodák is.

Az OMFB témabizottság tagjai és a kötet összeállítói ráéreztek két fontos mozzanatra: hazánkban még nem alakult ki egy műszaki forrástájékoztató központ, másfelől e hiányt – átmenetileg (?) – e kézikönyvvel áthidalhatják.

Igy született meg ez a – szerkesztők szavaival élve – „műfaji kísérlet”, eredményét tekintve: nélkülözhetetlen munkaeszköz, kézikönyv.

Elgondolkoztató az a gazdag forrásanyag, amelyik hazánkban vagy a hazai információs intézetek közvetítésével külföldről a műszaki fejlesztési szakemberek, tágabb értelemben a műszakiak rendelkezésére áll. Belelapozva a kézikönyv tartalomjegyzékébe, az alábbi főbb témákat találjuk:

- A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer szolgáltatásai
- A Magyarországról elérhető online információs rendszerek, mintegy 200 adatbázis, ezek közül 50 részletes leírása
- Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár differenciált szolgáltatási rendszere
- Faktografikus adatbázisok és statisztikai információk (a Központi Statisztikai Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, az ENSZ statisztikai kiadványai, külföldi statisztikai adatbázisok)
- Világbank, valutaalap, UNDP információi
- Hazai szakmai és tudományos egyesületek, szakkönyvtárak és a pénzintézetek információi (köztük a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, az Országos Széchényi Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár, az Innovációs Alap, a Magyar Nemzeti Bank, az OTP Vállalkozási Iroda, a NOVOTRADE RT stb.)
- A hazai kutatásnyilvántartás
- A Magyar Tudományos Akadémia és az MTA Könyvtárának információi
- Egyetemek és főiskolák információs szolgáltatásai, beleértve az egyetemi könyvtárak szolgáltatásait
- Licencekkel kapcsolatos források
- Szabadalmi tájékoztatás

- Szabványokról nyerhető információk
- A külkereskedelmi és belkereskedelmi piaci információk
- A piackutató intézetek szolgáltatásai
- A Magyar Kereskedelmi Kamara információs és tanácsadó szolgáltatásai
- Ipari Formatervezési Tájékoztató Központok
- Az ipari ágazati adatbázisok és információs szolgáltatások, ismertetve az Ipari Minisztérium megszervezése nyomán kialakult új információs szolgáltatásokat: az Ipari Informatikai Központ, a Prodinform Műszaki Tanácsadó Vállalat, a Műszaki Fordító Vállalat szolgáltatásait stb.)
- Az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete, az UNIDO információs, adatbankja
- Az élelmiszergazdasági adatbázisok, a MÉM Információs Központja, a vízügyi tájékoztatás stb.
- Az építőipari adatbázisok és információs szolgáltatások
- Környezetvédelmi információs rendszer
- A hazai műszaki fejlesztő vállalatok tanácsadó szolgálata és a külföldi engineering tanácsadó cégek

E felsorolás csupán kivonat a gazdag tartalomjegyzékből. Bármelyik fejezetet vizsgáljuk, megtaláljuk az információs forrás vagy szolgáltatás szabatos leírását, a hozzáférés módját, esetenként példákat a használatra. Érdeme a műnek, hogy a hazai források áttekintése mellett mindig utal azokra a külföldi vagy nemzetközi információs kapcsolatokra, amelyeknek felhasználásával az országban nem található információk is megszereshetők.

Néhány szó a források rendszerezéséről. Ez sok gondot okozhatott a szerkesztőknek (őszintén be is vallják az előszóban). Valóban ez kulcskérdés a kézikönyv használhatósága szempontjából. Az összeállítók igényes és nagyon részletes tartalomjegyzékkel és több mutató felhasználásával (az adatbázisok tárgykörök szerinti mutatója, online adatbázisok mutatója) és magával a mű szerkezetével kísérelték meg a több ezer forrás és szolgáltatás rendszerezését. Az egyöntetű keresés érdekében azonban a következő kiadásnál célszerű lenne egységes tárgymutatóval és esetleg intézményi mutatóval kiegészíteni a kézikönyvet.

Mert kívánatos lenne e kézikönyvet meghatározott időközökben újra megjelentetni. Ezt kívánja az információs források és szolgáltatások fejlődése és bővülése, valamint a remélhetően – egyre igényesebb – felhasználói tábor is.

Hivatkozások

1. KÓHALMI Béla: A tudományos tájékoztatás fejlődése hazánkban. 1945–1965. Bp. NPI. 1967. 574 p.
2. SZENTMIHÁLYI János–VÉRTESY Miklós: Útmutató a tudományos munka magyar és a nemzetközi irodalmához. Bp. Gondolat. 1963. 730 p.
3. SZABÓ Sándor: Idegen nyelvű természettudományi kézikönyvek. Bp. NPI. 1981. 100 p.
4. A tanulmány OMFB száma: 23–820/2 T. A témabizottság vezetője: NYITRAI Ferencné.

Szepesváry Tamás
(OMIKK)